

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԻՆ ՏԱՐԻ

ፆኩኩ 26

(Հ. Յ. Ապրիլ 17)

9135555555

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la
Rédaction : Place Alexandre-Labadie, 17.

“ԱՐՄԷՆԻԱ,,Ի

(1909 ՆՈՑԵՄԲԵՐ — 1910 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ)

M. G. Berberian
94, Front str.
WORCESTER Mass.

Dikran Mizrakjian
121 P. O. Box
WEST HOBOKEN N. J.

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆՆԿԱՆ ԲԱՐՔԵՐ

Հոս վերելիլում մը՝ խորհրդարանա-
կան վիճաբանութեանց և կուսակցա-
կան ըմբռնումներու անկաշկանդ և
ուղղադատ խորհելու եղանակին վրայ
հին շրջանին մէջ։ Անգամ մը Բ. Դրան
թերազրութեամբ Ազգ. Ժողովոյ մի-
քանի նիստերուն մէջ սա խնդիրը կը
յուզուի. տանն Կլիկիոյ կաթողիկոս-
ութեան յարաբերութիւնը անջատե-
լով ամենայն Հայոց Ս. Էջմիածնի հայ-
րապետութենէն՝ Կլիկիոյ կաթողի-
կոսութեան տայ աւելի բարձր և հա-
մազգային դիրք մը քան ռուսական
հոլին վրայ գտնուած կաթողիկոսու-
թիւնը. որով Կ. Պօլսոյ Պատրիարքը
պէտք էր դադրիլ ամենայն Հայոց
Վեհափառ Կաթողիկոսին փոխանոր-
դը նկատուելէ ի հօգ և որակածին, կա-
խում ունենալով միայն Կլիկիոյ Կա-
թողիկոսէն։ Այն ատենուան աջա-
կողման երեսփոխանք (պահպանողա-
կանք որոց մէկ մասը Բ. Դրան պաշ-
տօնատարներ) ի գլուխ ունենալով
Գ. Օտեանը, բուռն կերպիւ խնդիրը
կը յուշէին և կը ջատագովէին Կլիկ-
իոյ կաթողիկոսութեան ռուսական
հոլին վրայ մեր ունեցած ընդհանրա-
կան կաթողիկոսութիւնէն անջատու-
մը և այսպէս Կ. Պօլսոյ Պատրիարքա-
րանին ալ Ս. Էջմիածնայ Հայրապե-
տութիւնէն անկախ դիրքի մը տիրա-
նալու առաւելութիւնները։ Սոյն
խնդրոյն համար մի քանի նիստերու
մէջ վիճաբանուելէ յետոյ, վերջին
նստին երբ աջակողմեանք իրենց ամ-
բողջ կորովը թափելով կը կարծէին
յաջողցնել իրենց յուշած խնդիրը,
Փափաղեան իւր ընկերներուն և ի
մասնաւորի իրեն աջ բողոքող եզոյ
Քրիստոստոսը էֆ. Ղազարոսեանի
թողով ընդդիմաբանել աջակողմեան
երեսփոխանաց խոյանքներուն՝ չիտակ
կերթայ Գ. էֆ. Օտեանի մօտ, և դը-
լուխ գլխի մէկ ժամու չափ կը խօ-
սի աջակողմեանց յաջողցնել փափա-
քած խնդրոյ գործադրութիւնէն ծա-
ղելիք անպատեհութեանց վրայ և
զայն համոզելէ վերջը կը վերադառ-
նայ ընկերներուն քով գոհ գէմքով,
ճիշդ այն ատեն՝ երբ ալ ևս խնդիրը

բաւական ծեծուած ըլլալով քուէի պիտի դրուէր, յաղթանակը աջակողմեանց կողմը ըլլալուն կասկած չը մնալով: Վերջին պահուն խօսք կառնէ Գ. Օտեան և իբր ազգային գործերու գիտակից կուսակցապետ մը պերճախօս ատենարանութեամբ մը կը պարզէ թէ ժողովը ո՛րչափ մեծ սխալի մը մէջ պիտի իյնար՝ եթէ այս պիտի աղգափնտռ առաջարկ մը քըւէտրկուէր ժողովէն ի գործադրութիւն: Օտեանի կուսակցից ամբիւրհան կը մնան իւր յայտարարած ճառէն որով կը յեղաշրջէր աջակողմեանց պաշտպանած հարցը: Խնդիրը կը փակուի ձախակողմեանց հեռատես ընդդիմութեան իրաւունք տրուելով նոյն իսկ աջակողմեան կուսակցապետի մը ճառով: Ասկէ դիւրին է եղբակացընելով բաղդատել հին կուսակցականներու և հիմախառններու կուսակցական ըմբռնումները և չափել վերջնոց կուսակցական մոլեռանդութիւնը: Շատ անգամներ պատահած է որ թունդ աջակողմեան երեսփոխան տօքթօր Ռուսինեան օրակարգին վրայ գտնուած այս ինչ կամ այն ինչ խնդիրներու վրայ իրեն հակառակ կուսակցութեան համակարծիք ըլլալով՝ աթոռը թողած և հակառակ կողմը անցած է մինչև նոյն վիճարանութեան վիակումը, և անմիջապէս յետոյ վերագարծած է դարձեալ իւր ընկերներու քով:

Ուրիշ օրինակ մ'ալ 1877 թուական թուրք պատերազմին յառաջացած միջոցին, Բ. Դուռը ինչպէս միւս ոչ-մահմետական տարրերէն նոյնպէս մեր Պատրիարքարանէն ալ ստիպողաբար կը պահանջէ որ Հայերն ալ զինուորացի ընդ վոյթ և կուսելու երթան Հայրենիքի թշնամոյն դէմ: Ներսէս Պատրիարք Աղգային ժողովոյ ատենանք կը բերէ իրեն եղած պաշտօնական զեկուցումը: Բնական էր որ ժողովականաց մէջ կարծիքները տարբերէին. Փափաղեան կը պնդէր թէ առանց քրիստոնեայ զինուորներու յատուկ ինչ ինչ մասնաւոր պայմաններ ճշգրտելու զինուոր չենք կրնար տալ և թէ ռուս-թուրք պատերազմին վերջանալէն յետոյ կարելի է դրաւ զիլ այսպիսի ծանրակշիռ և բարդ խնդրով մը: Ներսէս Պատրիարք ևս համամիտ ըլլալով անոր տեսութեանց, ժողովը դռնփակ նիստի մը մէջ մեծամասնութեամբ կորոշէ զինուոր չի տալ առանց նախապէս համաձայնելու զինուորագրութեան զանազան պայմաններու վրայ: Տիգրան էֆ. Եռուսեան վիճարանութեան պահուն հակառակ կարծիք կը յայտնէ և առանց բծախնդրութեան անմիջապէս զինուորագրուելու յորդոր կը կարգայ ըստ իւր և մի քանի կուսակիցներու համովման: Նիստը վերջանալուն խորհրդարանէն դուրս սպասող ժողովուրդը լրոյ իմանալով թեր ու դէմ

վիճարանութիւնները, կը փորձէ Եռուսեանի վրայ յարձակիլ: Բայց փափաղեան իւր վիթխարի իրանովը կը պաշտպանէ իւր ներամարմին ընդդիմաբանը ամբողջին դէմ, սա խօսքերը ուղղելով. «Եռուսեան էֆ. նոյնքան ազգասէր Հայ մ'է որքան որեւէ ժողովրդական անձ մը և ես պատիւ կը համարեմ ինձ որ Տիգրան էֆ. ի նման տաղանդաւոր ու ուղղադատ բարեկամ մը և ընդդիմաբան մը ունիմ. միայն թէ՝ եթէ որեւէ խնդրոյ վրայ կարծիքները չը տարբերէին, այն ատեն հարկ չէր մնար նոյն իսկ այս օրուան ժողովը ալ դուժարելու. մինչև որ խնդրոյ մը վրայ չը վիճարանուի, խնդիրը չըլուսարանուի. ուրեմն անտեղի է եղբայրներս, հակառակ կարծիք յայտնողին վրայ յարձակիլ»: Այս ըսելով՝ յաջեալ ամբոխը կը հանդարտեցընէ: Իսկ ինչ կընեն այսօրուան կուսակցականները, ոչ միայն թող կուսան ամբոխին գանակոծելու իրենց համակարծիք չեղողը, այլ և միամիտ եռանդոտներու միջոցաւ սպաննել կուսան իրենց դաշտաբարակից չեղողները, ինչպէս Արիւիարեանը, Թաւշանճեանը և Թօրիճեանը... և այլն:

ԳԱՅԼ ՎԱՀԱՆ.

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐՔԻԱԷՆ

Կ. Պոլիս, 4/17 ապրիլ 1910
Օսմանեան Խորհրդարանի հայ պատգամաւորները, օրինակ առնելով իրենց պաշտօնակից յոյն երեսփոխաններէն, միանալով վրայ են իրարու հետ, զուտ Հայազգի Խորհրդարանական խումբ մը կազմակերպելու համար Օսման. Բաղլըմանին մէջ, որով Օսմ. Խորհրդարանը պիտի ունենայ երեք մեծ քաղաքական կուսակցութիւն, չորս Խորհրդարանական խումբեր (groupes) և մաս մըն ալ չեզոքներ:

Պարսկաստանէն վերջերս հասած թղթակցութիւնք և հեռագիրներ շատ մութ գոյներով կը ներկայացնեն Պարսկաստանի ներքին քաղաքական կացութիւնը: Անկո-ռուսական միացեալ և գերմանական հակընդդէմ ազդեցութիւնք իրենց մէջ բզբտելու վրայ են անխիստական, անկազմակերպ, տգէտ և մոլեռանդօրէն տարածմբ պարսկութիւնը: Պարսիկները մեզ Հայոց հանդէպ ևս՝ անմոռանալիօրէն ապերախտ գտնուեցան, զի հակառակ կողմաստիպոյց և Պարսկահայոց Պարսկաստանի ազատագրութեան վերջին շարժումներու ատեն ցոյց տուած դիւցազնական զոհարարութեանց, մի քանի Հայ երեսփոխաններ իսկ չուղեցին ունենալ իրենց Խորհրդարանական շարքերուն մէջ. այնքան խորապէս արմատացած է իրենց մէջ օտարամբ մոլեռանդութիւնը և կրօնական խաւարամտութիւնը:

Կը հաստատուի նաև թէ հայ պատուական և դիւցազն գործիչներ, ինչպէս Եփրեմ և այլք, մտադրած են թողուլ պարսկական ծառայութիւնը

և մտնել օսմանեան զինուորական և ոստիկանական կարգերուն մէջ: Գերման հնախոյզ ճամբորդի մը վերջերս ըրած մէկ տեղեկագրութեան համաձայն, վաճառականական ու յառաջդիմական տեսակէտով՝ Պարսկաստանի առաջին երկրաչէն, տոկուն ու միանգամայն կտրիճ տարրն է հայ տարրը:

Ժամանակէ մ'ի վեր Պոլսահայ մամուլը զիրար վարկաբեկող ու իրեւրակործան ուղղութեան մը մէջ օր քան քօր մխրճելով՝ պառակտման խոր վիհեր սկսած էին բանալ: Ազգին մէջ, ոոյն ազգափնտս գնացքին առաջքը առնելու համար՝ Դուրեան Պատրիարք լրագրագետներն ու խմբագիրները իր մօտ հրաւիրելով համերաշխ միութեան պիտի յորդորէ զիրենք՝ կոչումն ընելով իրենց ազգասիրական զգացումներուն, մէկդի թողու համար անձնական ամէն քէն և ատելութիւն:

Հայկական նահանգներու Հայոց հողային փշալից հարցին կարգադրութեան համար Օսմ. կառավարութիւնը 250,000 ոսկոյ գումար մը պիտի բաշխէ հայ շինականներուն, ջանալով նաև իրենց վերադարձնել տալ Դուրդերէ գրաւուած իրենց սեփական հողերը:

Ատանայի և Կիլիկիոյ զանազան կողմերը անցեալ տարւոյ մէջ տեղի ունեցած նախճիրներու և աւերածութեան ժամանակ հրդեհուած չէնքերուն փոխարժէքները՝ որոնք ապահովագրեալ էին, ապահովագրական ընկերութեանց կողմանէ կը մերժուէր վճարել: Այս անգամ շնորհիւ պերճաբան և օրէնսգէտ կարող հայ փաստաբաններու՝ ինչպէս նաև Կիլիկիոյ կաթողիկոսին, աղգային իշխանութեանց և հայ մամուլ անխտիր ի զործ դրած արդարաւրական ջանից, Օսմանեան դատարանք դատապարտեցին եւրոպական ընկերութիւնները՝ վճարելու իրենց ապահովագրած գումարները, որով քանի մը միլիոն Քրանդ պիտի կարենան աւելու խեղճ հրկիզեալ Կիլիկիոյ Հայերը այս առթիւ:

Ալպանիոյ ապստամբութիւնը որ մեծամեծ համեմատութիւններառնուլ կապառնար, ձեռք առնուած զինուորական հսկայ միջոցներուն շնորհիւ կարելի եղաւ հրդեհել իւր տեղւոյն վրայ մարեալ 60,000 զինուորներ կը գտնուին այս պահուս Ալպանիոյ մէջ՝ որոնք հիմնովին պիտի բարեկարգեն և սահմանադրական վարչութիւնը պիտի ամրացնեն Առնավուտըքի մէջ: Ալպանիացի զինուորներ իրենց զինուորական ծառայութիւնը փոքր Ասիոյ մէջ պիտի կատարեն: Գովլի են Օսմանեան կառավարութեան այս մասին ձեռք առած առնական միջոցները, որով յետ այսօրիկ թէ Բիւրտը և թէ Ալպանիացին ու Արապը, որոնք նախկին բռնապետական միապետ ըէթիմի ատեն, կանոնաւոր զօրք չէին տար Նիզամիյէ բանակներուն մէջ, իրենք ալ սոյն արեան տուրքը պիտի հարկադրուին վճարել Սահ

մանադրական կառավարութեան զինուորագրուելով Թուրքին, Հայուն և Օսման հետ բանակին կանոնաւոր շարքերուն մէջ:

Օսմանեան զօրաբանակներուն մէջ ծառայութեան կոչուած Հայ զինուորները, իրենց գրած նամակներովն զոհոնականութիւն կը յայտնեն զինուորական կարգաւարքին և ապրիլակերպներուն մէջ ներմուծուած բարեկարգութեանց համար: Ի հարկէ տակաւ առ տակաւ ալ աւելի պիտի բարելաւի օսմանեան զինուորներուն վիճակը՝ եւրոպականացեալ կազմակերպութիւն ներմուծուելով անոնց ընդհանուր կացութեան մէջ:

ՏԻՐԱՆ-ԹՈՐԳՈՄ

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻՐԻՐԻԱ

Հայ կաթողիկոսներն իրենց պատրիարք ընտրեցին Ատանայի առաջնորդ Թէրզեան եպիսկոպոսը որ ճանչցուած է իբրեւ վարչագէտ և աղգասէր եկեղեցական մը:

Դուրեան պատրիարք ապրիլ 10/23ին դարձեալ Բ. Դուռը գնաց վարչապետ Հազգը փաշային հետ տեսակցելու, Ատանայի հայ և թիւրք բանտարկեալներին արձակման խնդրին համար. բայց վարչապետը նոյն միջոցին Օսմ. Խորհրդարանը կը գըտնուէր ելմացոյցի քուէարկութեան պատճառով: Արդէն 2 օր առաջ ալ գնացած և հոն չէր գտած վարչապետը, հանդիպած էր դատական նախարար Նէմէտտին պէյին որ պատասխանած էր թէ ինք համամիտ է նոյն իսկ որ բոլոր բանտարկեալները արձակուին և փակուի պատմութեան այս սև էջը:

Յրանսական կառավարութիւնը Մարաշի իր հիւպատոսը Տրապիզոն տեղափոխել որոշած լինելով, Մարաշի Հայերն և իրենց հետ միասին կարգ մը թիւրքեր հեռագրով խնդրեցին պատրիարքարանէն որ հարկ եղած դիմումներն ընէ Մարաշէն չհեռացունելու համար յիշեալ հիւպատոսը որ Կիլիկիայի դէպքի միջոցին շատ մարդասիրական վարմունք մը ունեցած է:

Քաղաքական ժողովը որոշեց թէ Աղգային Սահմանադրութեան 50 ամեայ տարեդարձի հանդէսը կատարել մայիս 30/12 յունիսի կիրակի օր Պէյքօղլի մէջ ուր կատարուած է Սահմանադրութեան Ա. տարեդարձի հանդէսը:

Արևելք լրագիրը որ դադարման դատապարտուած էր, վերստին արտօնուեց է հրատարակուելու:

Վանէն գրած է Ալպատամարտի թղթակիցը:

Նորաչէնի Թաղականութիւնը կառավարութեան դիմումին վրայ կը համաձայնի եկեղեցիի սեփականութիւնը եղող սրճարանը-որ կը գտնուի Հայաշատ ու կեդրոն թաղի մը մէջ-մէքէզի վերածել: Թաղեցիները հանրագրութիւնով մը կը բողոքեն Թաղականութեան այդ որոշումին դէմ, բացատրելով այդպիսի թաղի մը մէջ մէքէզ ունենալու անպատեհութիւնները: Թաղականութիւնը սակայն առոչինչ համարելով եղած բողոքը և միայն նկատի ունենալով եկեղեցիին քանի մը

կրթութիւնը ոչ միայն կը մերժէ լսել
բողոքը, այլ նաեւ պատուելով հանրագործ-
ութիւնը՝ անպատիւ խօսքեր ալ կ'ուղղէ
ժողովուրդին հասցէին: Այս պատճառով
ժողովուրդին կողմէն հանրագործութիւնը
ներկայացնող Տ. Յարութիւնեան Յակոբի
ու թաղականութեան միջեւ կը յառաջա-
նայ ծեծկռուք եւ յիշեալ Յակոբը ապ-
տակ մը կ'իջեցնէ թաղական աղա Գա-
րամանեանի երեսին: Ապտակուող Գարա-
մանեանի հայրը, Պետրոս Գարամանեան,
Պէլտիկի հանրածանօթ... Բնիկը, ապ-
տակը իրեն ուղղուած համարելով՝ կը յա-
րողի Պէլտիկի բժշկին «անպատիւ լա-
փօրթ» մը ձեռք անցնել եւ խղիւղ
յանձնել դատարանին: Այժմ մեր դա-
տարանը այս կարեւոր խնդիրով դադարած
է:»

ՇՐՋԱՐԵՐԱԿԱՆ

Մայր Երկրի մեր ապրող Մշակութեան
եւ Տարօնի կայաններէ մեծա-
բարձրագոյնը

Մուշ, 13/26 դեկտեմբեր 09.
Սիրելի հայրենակիցներ՝

Սահմանադրութիւնը հաստատուե-
լէն ի վեր այստեղ սկսած է շինարա-
րական մեծ աշխատանք մը. դադարի-
ները կը վերադառնան, սոսն չունե-
ցողները կը վերաշինեն իրենց քա-
ջայեալ բնակարանները, ամէն ոք
արտակարգ ճիգ կը թափէ աւել-
ցնելու համար անասուններու թիւը,
մշակելի հողի տարածութիւնը, վա-
րձի ապահով կացութեան հասնե-
լու լուրջ մտադրութեամբ: Աւելին կայ-
օտարութեան մէջ ապրողները հիմա
կը ձգտին հայրենի հողին վրա պատ-
ւաստելու այն ամէն նորութիւնները,
զորոնք տեսած են լուսաւորուած եր-
կիրներուն մէջ, կը շինեն նոր ձեռք
սալներ, ներս կը մտցնեն նոր տոր-
քեր, նոր գութաններ, կը շինեն նոր
փեթակներ, կը փորձեն նոր-նոր սեր-
մեր, սունկեր, վերջապէս ամէն ինչ
կը նորեն, կը լաւցնեն:

Չարթման մեծ ու վճռական շըր-
ջանն է որ կ'անցնէ Տարօնցին, ու
եթէ երկիրը խաղաղ մնայ եւ կառա-
վարութիւնն ալ հոգ տանի այս տա-
ռապող ու վշտալարչար ժողովրդի
ցանկերուն ու ձգտումներուն, յուսա-
լի է որ 20 տարւան աւերումները պի-
տի դարմանին մի քանի տարիներ
ու ընթացքին մէջ:

Շինարարական այս հսկայ գոր-
ծունեութեան մէջ կարեւոր տեղ մը
կը գրաւէ կրթական գործը, պա-
հանջը դէպի լուսաւորութիւնն ու
գիտութիւնը: Ամառընէ սկսեալ տեղ-
ւոյս Ազգ. մարմինները եւ գիտակից
անհատները, ժողովուրդի համաձայ-
նութեամբ, միահամուռ գործունէու-
թեամբ, որոշած ու սկսած են լուրջ
շանքի, ձգտած են հաստատելու կա-
նոնաւոր Ազգ. դպրոցական վարչու-
թիւն, բանալ դպրոցներ Մշոյ եւ դաշ-
տի գիւղերու մէջ, յուսալով որ նոյ-
նը պիտի կատարէի նաեւ թեմիս միւս
դաւառներու, Սասնոյ, Խուլպ խրա-
նի, Խոյթ Բունաշէնի, Մանազկեր-
տու, Բուլանքայ, Գինջու վարդաւի
վայրերու մէջ, ուր տեղ տեղ, հայոց
լեզուն անգամ մոռացւած է. եւ ճիշդ
այդպէս ալ կը կատարուին:

Մինչև այսօր բացւած են 50-է
աւելի դպրոցներ, որոնց թիւը օր
ըստ օրէ աւելնալու վրա է: Աշակերտ-
ներու եւ աշակերտուհիներու թիւը,
ներկայիս, 3000էն պակաս չէ, եւ կը
յուսանք օր ամիսէ մը 5000ի հասնի:

Երկու հանգամանք, սակայն, խո-
չընդոտ կը հանդիսանան. առաջինը
սա է որ անտեսապէս չափազանց
աւերած կամ չափ ճնշած շրջան
ներ— Սասուն, Խոյթ, Բունաշէն, Խուլպ,
Գինջ, վարդա, Մանազկերտ— ա-
ռանց դուրսի աշակերտեան անկա-
րող են ուսուցիչներ վարձատրել, կամ
կրթական հաստատութիւններու
կարեւորութիւնը թող կերպով կ'ըմ-
բռնեն: Դեռ մի քանի օր առաջ Սաս-
նոյ եւ Խուլպի գիւղերը գիւղացի մեզ
կը խնդրէին նպաստել իրենց գէթ դա-
սակաւն պիտոյքներով եւ մենք անկա-
րող եղանք այդ քաղցր պարտաւա-
նութիւնն իսկ կատարելու: Ասկէ դատ,
դպրոց ունեցող գիւղերու մէջ, աղ-
քատութեան պտճառու, աշակերտնե-
րուն երկու երրորդը դուրս է ամե-
նահամեստ պիտոյքներէ, դասագրքե-
րէ, քարետախտակներէ, թղթէ եւն:
Խորհեացու, Դաւիթ անյաղթի, Ղա-
զար փարպեցու, Ստեփանոս Աս-
ղիկեան պատմագիրներու եւ թարգմա-
նիչներու գերեզմաններուն կից գտնը-
ւող Առաքելոց-Թարգմանչաց վան-
քի որբանոցին մէջ պատապարած
Տարօն— Սասունի նահատակ հերոս-
ներու տղաքները ոչ միայն գրքեր
չունին, այլ նաեւ փոխորդէ իսկ դուրս
են... Այս տխուր պարագան կրկնակի
դժուարութիւն կը յարուցանէ ուսու-
ցիչներու գործին առջեւ, եւ կը հա-
կադրէ մատաղ երեխաներուն որ մէկ
տարւան սորվելիքը տարիներու ըն-
թացքին մէջ աւանդ:

Երկրորդ դժուարութիւնը կը կա-
յանայ եւ քիչ չափ պատրաստուած դա-
ստուններ չունենալուն մէջ: Թէև այս
չարիքը ընդհանուր է ամբողջ հայու-
թեան, սակայն զգալի է մանաւանդ
Տարօնի մէջ, ուր մինչև այսօր եղած
չէ ոչ մէկ բարեկարգուած կրթական
հաստատութիւն: Հետեւեալը սա է որ
դպրոցներու մէջ դասաւանդութիւն
ընողներու ճնշող մեծամասնութիւնը
կեցած չէ իր կոչման բարձրութեան
վրա: Չնայելով ուսուցիչներու աշխա-
տասիրութեան և արտոնց վերաբեր-
ման հանդէպ իրենց ստանձնած գոր-
ծին, անոնք անկարող են գոհացուցիչ
կերպով կատարելու իրենց ուսուցչի
պարտականութիւնները: Սորված,
ճնշող ընթերցի առաջ, վանքերու տիրա-
ցուններու քով, չկարողացած քանի մը
կտոր գիրք անգամ, այդ ուսուցիչ-
ները հարկադրուած են ընելու ինչ որ
սովորած են:

Չունենալ ուսուցիչներու պակասը
լրացնելու համար կանոնաւոր մար-
ժապետանոց մը ունենալու միջոցնե-
րուն ձեռնարկուած է, ուր հաւանակա-
նաբար, գիւղատնտեսական բաժանում,
ներ ևս պիտի ըլլան: Գիւղերու մէջ
կը տրւին փորձառական դասեր, եւ կը
յուսանք նոյն իսկ յառաջիկային կաղ-
մակերպել մանկավարժական դասըն-
թացքներ: Սակայն, սա կը վերաբերի

ապագային. մենք ստիպուած ենք խոր-
հիւ այսօրնաւ մասին, լրացնելու հա-
մար եղած պակասը հնարաւոր ջան-
քով եւ ձեռքի տակ գտնուած միջոց-
ներով: Մեզ կը թւի թէ ուսուցիչներ
ու այդ զգալի պակասը, առանց օր
կորսցնելու, կարելի է լրացնել ուսուց-
չական, դպրոցական գրադարաններ
հաստատելով ժողովուրդի ձեռքը տա-
լով մեծ քանակութեամբ ընթերցա-
նութեան գրքեր, լրագիրներ, պատ-
կերներ ևն: Նոր գրքերը ոչ միայն կը
լայնացնեն ուսուցիչներու մտաւոր հո-
րիզոնը այլ և ժողովրդական լայն խաւե-
րուն մէջ ընթերցանութեան սեր ծնե-
ցունելով՝ կը նպաստեն անոր կրթու-
թեանն ու յառաջդիմութեանը, ամե-
նայայն ու առողջ մտքով...

Տարաբախտաբար 20 տարւան
քստմեղի աւերումները այն աստիճան
ուստաքանց ըրած են երկիրը, որ կըր-
թական մարմինը կրցած չէ իր տրամա-
գրութեան տակ ունենալ միջոցները,
որոնք հնարաւորութիւն կուտան գէթ
ամենահամեստ չափով գոհացում տա-
լու վերոյիշեալ պահանջներուն, հայ
անմեղ պղծութիւններու ամենատարրա-
կան պիտոյքները հոգալու միջոցնե-
րը: Ո՛ր կը մնայ գաւառներու օժան-
դակութեան կամ գրադարաններու
հաստատութեան հարցը, գոնէ կեդ-
րոնական գիւղերու դպրոցներուն մէջ:

Ահա այս կարեւոր գործի համար,
հայրենակիցներ, կը խնդրենք Ձեր
աշակցութիւնը, Օգնեցէ՛ք շրջանիս
լուսաւորութեան գործին ինչով և ո՛ր-
չափ որ կարող էք: Գիտական, գրա-
կան գրքերը, թերթերը, պատկեր-
ները, քարեգրները, նկարները,
բնագիտական, մանկապարտեզի գոր-
ծիքներ, այս ամէնը որ այդպէս
ձեզի համար չափ արժէք ունին,
այստեղ կ'ունենան իրենց շօշափելի
օգուտը: Տարօնի կրթական գործին
աւելի կանոնաւոր ընթացք մը տալու
համար փափաքելի է որ համակրող
ները կազմեն իրենց մէջ յատուկ մի-
ութիւններ ու ընկերակցութիւններ
(հայրենակցական կամ այլ հողի վրա),
կ'առաջարկէինք, նոյնպէս յանուն
Տարօնի կրթական վերածնութեան,
նոր տարաւայ, Ծննդեան, Բարեկեդրա-
նի, Չարիքի և այլն տօներու առթիւ չը
զլանալին կազմել հանգէսներ, ընել
հանգանակութիւններ, աւելի ու ի-
րական դարձ մը տալու երբեմն փար-
թամ իսկ այժմ քայքայուն օճախնե-
րու վերաշինման գործին: Յատկա-
պէս կը խնդրուի հեռաբնակ Տարօն-
ցիներէ որ գիւղատնտեսական, այգե-
գործական և այլ նորութիւններ հա-
ղորդելով, սերմեր և այլն իրեր զրկե-
լով նպաստեն մայր երկրի յառաջդի-
մութեան, գիւղատնտեսական ու ար-
հեստակցական հողի վրա:

Օգնեցէ՛ք, զի Սահակ Մեարոպեան
ու, Խորենացի Անյաղթներու, Մա-
միկոնեաններու, Եղիշէ Մհերներու,
Սերոբներու, Հրայր Գեորգիներու
հայրենիքը չը մնայ եւ չը պիտի մնայ
խաւար ու աւերակ: Այդ գիւցազն
անձնէրներու հոգիները մեզ իրենց
վերջաճաց թողնելու միահամուռ
շանքերուն կը նային սրտայայտ...

Թուով ենք որ մեր ձգտումները
դատապարտուած չեն ապարդիւն թա-
լու, եւ տեղացի ազգաբնակիչներ
ու ժողովուրդը, դրսեցիներու աշակցու-
թեան շնորհիւ պատմական Տարօնը
կը վերակենդանանայ եւ կը կանգնի
իր կոչման բարձրութեան վրա:

Ի դիմաց Ուսումն. Խորհրդոյ Տարօնի
Վ. Աստեղապետի, Յ. Չարաբեան.
Աստեղապետի, Գ. Ս. Մարգարեան.
Ընդհ. Տեսուչ Տարօնոյ, Ս. Չարաբեան.
Ծանօթ. — Նպաստները «Երգչանրա-
պէս Տարօնի թէ ուրիշ շրջանի գիւղերու
համար» կարելի է զրկել հետեւեալ հաս-
ցէներով.

1. Քաղաք. ժողովի ատենապետ Նա-
ղաբէթ էֆ. Քէշիշեան.
 2. Տնտեսական Խորհրդոյ գանձապահ
Ստեփան աղա Քէշիշեան.
 3. Ուսումն. Խորհրդոյ ատենապետ
Գեորգ էֆ. Մարգարեան:
- Գիրքերը, լրագիրները, պատկերները
նախընտրելի է ուղղել ուղղակի դպրոց-
ներու տեսչութեան:

ՆՈՒՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Երգչատունէն վաւ. Պողոս փաշա
Նուպար նուիրեց 1 օրինակ Արմէ.
նիա թիւրքիացի հայ գաղթական,
ներքին թերթի ման համար որոնք Մար-
տէլ կուգան Ամերիկա երթալու հա-
մար:

Մենք այդ 1 օրինակ Արմէնիան
կը զրկենք Տիար Վրդանէս Ղազա-
րեանի և ընկերութեան վարչութեան
տակ գտնուող օթեանը (Rue Belsun-
ce, 40) ուր կիկանին մեծ մասամբ
Ամերիկա գնացող գաղթականները:

ԹԻՒՐԿԻԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօրինակ եւրոպական թերթերին
եկած լուրերը կիսացունէին թէ կացու-
թիւնը ծանրացած է այնտեղ, ապստոսը-
ները շրջապատած են թիւրք գործերին
և անոնց յարաբերութիւնները կտրելով
և ներքին ձգելով յաղթած են: Բայց վեր-
ջին հեռագիրները ցոյց կուտան որ կուռի
բաղդը նպաստաւոր դարձած է թիւրքե-
րին: Ապստոսներն ստիպուել են Բա-
շալէի կիւմը թողնել փախչել դէպի
Մորափա. բայց թիւրք գործերը ձան-
բայները բռնած են եղբոր Արստի թէ
Արստուրները մի քանի ազգացիկ անձե-
րի հետ բանակցութիւններ ունենալէ
յետոյ հարկ տեսնել իրենց գիրքեր չու-
տով թողնել հեռանալու:

Սալոնիկէն այսօր եկած հեռագիր մը
կըսէ թէ վերին—Ալպանիա ընկեր-
րի տրամադրութիւնը փոխուեցաւ յան-
կարծ: Ասոնք համաձայնեցան դժուարու-
թիւններ չպատճառելու թիւրք կառա-
վարութեան և իրենց պահանջներ պակ-
սեցունելով հարկերի թեթեւացում միայն
կը պահանջեն այժմ:

— Արտէի պաշտպան տէրութիւնները
նորէն մարտանաւեր պիտի զրկեն Արտէ
որ եթէ կղզիին ժողովուրդը իրենց տուած
չափաւորութեան խորհուրդներին չան-
սայ և խառնակութիւններ ծագին, ի-
րենք փութան հանդարտութեան պարտա-
ւորեցնել Արտէի ժողովուրդը որ այդ
առթով օսմանեան կառավարութեան
բանի ուժով միջամտելուն հարկ չմնայ:

— Սուլթան Մէհմէտ Ե. հիւանդացած
լինելով, սէլամըքի արարողութիւն չէր
կատարուած անցած շաբաթ. վերջին
լուրերին նայելով առողջացած է այժմ:
Եւրոպական թերթերին մէջ դաւադան
բաներ գրուեցան այդ հիւանդութեան
մասին. իսկ Կ. պոլսի թերթերին նայե-

լով, թեթեւ տեսակէն հարսանիք մէջ եղեր:

— Կլմտական նախարար ձաւիո պէյ և իրեն հետ մէկտեղ կրթական նախարարը հրաժարական տուեալ են:

— Սեբաստիանի կուսակալ նշանակուել է Եմէսի նախորդ կուսակալ Քեամիլ պէյ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Ինքնաշարժ կառքերի (օդոմոպիլ) երթեկութիւն հաստատուած է Բուսանկան Բազմանագլիի Զուլա քաղաքէն մինչև Դաւրիզ որ ըսել է 130 հազարամէտրի չափ տեղ:

— Անգլիացիները հնդկական զօրքերու շնորհիւ կը գրաւեն Պարսկաստանի հարաւարտը, Պարսկային ծոցի ծովափը, մերջերս Բոհրի մօտ Զեյթէյ դէպքի ծովափը իջեր են 500 սիփայներ չորս թնդանօթներով և այնտեղ շինեալ են անթիւ հեռագրի կայարան: Իրենց զօրաբանակի բոլորութեամբ պատնէշներ կը կանգնեն որոնց վրայ պիտի տեղադրեն թնդանօթներ:

— Մի քանի գլխաւոր քաղաքների մէջ ժողովուրդը միթիւններ կազմելով բողոքած է Բուսանկան Պարսկաստանէն տակաւին չհեռանալուն դէմ:

— Դաւրիզէն կը հաղորդեն ապրիլ 9ին «Ռուսական շաքարի կովկասի առևտրականների միութիւնը» շաքարի գինը 5 րուրի բարձրացուց: Արդ պատճառով մտադրի են այժմ այստեղ Մարսէլէն շաքար բերել տալ:

— Դաւրիզէն կը հաղորդեն ապրիլ 11ին, «Կիւրմի և Ուրտար Բահաթըրի հրամանատարութեան տակ գրուած զօրքերը որ կը բաղկանային 500 պիստիարներէ, 100 գօզապներէ և 170 ֆէտայիներէ, Արտարի քաղաքը մտան հանգարտեցուցուելու համար ապստամբ շահսէփան Երեք:»

— Անգլիայի արտաքին գործերի նախարարութիւնը հեռագիր ստացած է թէ հրանի անգլիական դեսպանէն որ կիւմացունէ թէ Քիւմիլէյի մօտ բնիկները յարձակած են Շիրազի անգլիական նախկին հիւպատոս Տ. Պիլի վրայ, երկու սիփայներ որոնք կուղկցէին անոր, սպաննուած են: Իսպանական անգլիական հիւպատոս Տ. Կրահամ տեղացի զօրքերի խմով մը գնացած է այնտեղ:

— Թէհրանէն կը հեռագրեն ապրիլ 18ին թէ աւաղակների խումբ մը յարձակել է Սպահանի անգլիական դրամատան մը վրայ և կողպատեր է: Կառավարութեան ձիաւոր զօրքերն ատոնց ետեւէն երթալով յաղորդեալ են ձերբակալել, երկու կողմէն սաստիկ հրացանաձգութենէ յետոյ:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱՅ (1794-1894)
ՅՈՐԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւորութեան դարադարձին առթիւ 1894 թուականին հրատարակուած այս միաձալ դիրքով և լուսատիպ (phototypique) չփեղ պատկերի մեծութիւնն է 50x35 հարիւրորդամէթր և տպուած է 70x45 հարիւրորդամէթր քարտոնի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով: Մէջտեղը գրուած է հայ լրագրութեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն Քէնյ. Շմառնեանի, պատկերը և բոլորտիքը 1894ին հայերէն լեզուով հրատարակուող բոլոր լրագրները,

անոնց գրէթէ ամենքի խմբագրապետները պատկերներովը:

Գինն է 4 ֆրանք ճանապարհածախքը մէկտեղ հաշուած. իսկ Պարսկաստանի համար 2 ֆրանք և 50 սանթրիմ:

Գաղեմքեաթեան Հ. Գ. — Պատմութիւն Հայ լրագրութեան իսկզբանէ մինչև մեր ժամանակը. Հատոր Ա. 1794-1860: Մէկ լուսատիպ պատկերով: Գինն է, ճանապարհածախքով մէկտեղ, 2 ֆր. և 50 սանթրիմ:

Վերոգրեալ թէ՛ պատկերը և թէ՛ գիրքը կարելի է ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն, արժէքը կանխիկ զրկելով:

«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ

Առեւտրի և տարեշրջանի թիւերն որոնք բոլորովին սպառած են, շատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ. Փրիթուգաթեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են այս Յոշարարի մէջ որ ութամիս շաբաթով 124 երեսներով կը բաղկանայ: Գինն է 1 ֆր. 40 սանթրիմ:

Տարածելու համար մէկ անգամէն 10 օրինակ գնողին կը զրկենք 10 օրինակը, ապահովագրուած ծրարով 10 ֆրանգի փոխարէն:

Դիմել Արմենիայի խմբագրութեան:

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւել գիրքերն որոնց առջեւ նշանակուած գիներին մէջ հաշուուած է նաեւ զրկելու փաստի ծախքը:

ՇԵՔՐԵՐԻ ՀԱՄԼԵՂԵՐ ՈՐ ԱՐԽԱՐԱՆ

Շէքրերի ՀԱՄԼԵՂԵՐ ՈՐ ԱՐԽԱՐԱՆ տեան աշխարհաբար լեզուով հայերէնի թարգմանած է հանգուցեալ անգլիազէտ Գարեգին Յ. Փափագեան, կարելի է ստանալ նաեւ Արմենիայի խմբագրատունէն:

Տպագրուած է վիեննայի Միլիթար-Բանց տպարանը, մաքուր թղթի վրայ և ունի մեծ ութամալ գիրքով 183+ի Գ. երես:

Գինն է 2 ֆրանգ և 50 սանթրիմ:

ԻՄ ԶԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ԶԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԵՆ ԱԻՆՈՒՄ)
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՂԼԱՐԻՑ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անհարապական մի հայր իւր տղակուած վարքուբարքով որչա՞փ շարժանքի պատճառ դարձած է և վերջի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ: Գին 1 ֆրանգ:

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու գտնուած գիրքերի մանրամասն ցուցակը հրատարակուած է Արմենիայի

17րդ շրջանի 38, 39 և 40 թիւերին մէջ:

Այդ թիւերէն յատկապէս աւելի տպած լինելով, պատրաստ ենք ձրիապէս զրկել անոնց որոնք կը փափաքին մեր գրացուցակներ ունենալ, եթէ գնէ 50 սանթրիմ զրկելով գիրք ուզեն մեզնէ նախապէս. այդ ուզուած գրքի ծրարին մէջ գրուելով կը զըրկուին գրացուցակներն ալ:

Ծրարները ապահովագրուած (recommandé-registré) ստանալ ուզողները պէտք է որ ամեն մէկ ծրարի (մինչև 2 քիլո) համար 25 սանթրիմ ապահովագրութեան ծախքը վճարեն:

Ամեն երկրի փոստերը, քանի՜ օտանթիմի համար ալ լինի, մանտաղ փոստ կուտան մեզ վճարուելու համար Մարսէլի մէջ:

ԺԳ

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ
(ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)
ՅՐԱՆՍԵՐԵՆԷ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՄԱՐՏԻՑ ՓԱՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ
1894

1 ֆրանգ և 40 սանթրիմ:

Տարածելու համար մեծ քանակութեամբ առնողներին 25 % զեղ կը լինի:

(Պարսկաստանի Հայերին համար 1 ֆրանգ է:)

Եղիազար Մոռարաւեան. Գինական Պատմութիւն Արշակ Բ. և անոր Պապ որդւոյն (Հայոց պատմութեան մէկ կարևոր կէտին վրայ քննադատական տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղաբէկեան գրած է թէ «Հեղինակին այդ ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում իրան և այն ազգին, որին պատկանում է պատմութիւնը»): 2 ֆր. 50

Բաւնաւերի հրատարակած գիրքերը մեզ մօտ կը ծախուին Մարսէլի մէջ միևնոյն գիններով ինչ որ Բարիդի մէջ «Բանասէր»ի խմբագրատունը:

SETH. J. MESROVP. History of the Armenians in India (From the earliest times at the present day). 5 fr. 50

ԻՐԶՄՈՆՏԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների Բիւնոն քաղաքի (Վիրժինիա նահանգ) Նորհաստատ հայ գրադարանի վարչութեանն ստացած ենք հետեւեալ յայտարարութիւնը:

Քաղաքի մէջ (Richmond. Va.) գրադարան մը հաստատուած լինելով, պատրաստ ենք գնումներ ընելու: Ուստի ամեն գրավաճառանոցներ թող հաճին իրենց գրացուցակը զրկել. իսկ հանդէսներու, շաբաթաթերթերու, օրաթերթերու խմբագրութիւնները՝ մէկ մէկ օրինակ իրենց հրատարակութիւններէն, հետեւել հասցէին:

Armenian Library
215, N. 1st. str.
RICHMOND VA.
(Etats-Unis d'Amérique)

Ի դիմաց Բիւնոնի Հայկական գրադարանի վարչութեան Ատենապետ. Յ. Տէրմիլեան.
Ատենադպիր. Ս. Էօքսիզեան.

«ՀԱՅ» ԱՄՍԱԹԵՐԹ
Տարեկան բաժանորդագրին՝ Ամերիկա 50 սենթ, Թուրքիա 5 շըշ. ունի տեղեր 2,50 ֆր.:
Հասցէ՝ Mr. Karekin Manoukian
P. O. Box 1898, Boston, Mass.
U. S. A.

Բացւած է 1910 թ. բաժանորդագրութիւն
ՀՈՐԻՉՈՆ
Գրական, քաղաքական, տնտեսական և հասարակական լրագրի

Տարեկան 6 ամսուանը	
Թիւրքիայի համար	120 շըշ. 70 շըշ.
Ամերիկայի »	6 շ. 3 1/2 շ.
Եւրոպայի »	30 ֆր. 18 ֆր.

Բաժանորդագրութիւն ընդունուած է միայն իւրաքանչիւր ամսի 1ից: Ապառիկ ոչ ոքի թերթ չէ ուղարկուած:

Հասցէ՝ Rédaction du journal «Horizon».
Tiflis (Caucase-Russie)

Բաւնաւեան. Կիպրոս կղզի (Ա. Աշխարհագրական և պատմական տեսութիւն: Բ. Հայ գաղթականութիւն): 1 ֆր. 25

ՀԱԿԻԹԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Տեղական և օտարերկրեայ, թարմ, աժան և զանազան գինեւոր հաւկիթներ, մեծաքանակ և փոքրաքանակ, կը ծախուին Ատոֆ Թիէր փողոց թիւ 77, Տէր ԱԹԱՆԱՍԵԱՆ վաճառատունը:

DerAthanasian
Rue Adolphe-Thiers, 77
Marseille

Լոռիից. Բառարան Հայերէնէ Ինգլիզերէն (Հայերէն շատ ոճերի և առացուածների ֆրանսերէն թարգմանութիւններն ալ գրուած են): Բ. տպգր. 16 ֆր.: Շքեղ կազմով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
ԲԱՅԵԻ

Խամայի Միլիթարիսները:
Ղարաբաղի Աստղագետը.
Դադուկիսի Ղարաբաղի.

Մի մեծադիր հատորի մէջ ամփոփուած:

Գինն է 6 շիլին ճանապարհածախքով: Հեղինակի միւս երկերի համար եւս պէտք է դիմել:

Mme. Raffi
32, Richmond Gardens
Shepherd's Bush
London W. (England)

ՏՆՕՐԵՆ—ԻՄԱԳԻՐ
Մ. ՓԱՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԵՐԸ
Հայերէն ազգային թերթ:
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie du Midi